

1 sentyabr 2024-cü il Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə növbədənənar seçkilər günüdür

Sentyabrın 1-də Milli Məclisə növbədənənar seçkilər keçiriləcək. Bu barədə iyunun 28-də Prezident İlham Əliyev Sərəncam imzalayıb. Sərəncamda deyilir ki, 6-cı çağırış Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi buraxılsın və Milli Məclisə növbədənənar seçkilər keçirilsin. Xatırladaq ki, iyunun 28-də Milli Məclisin növbədənənar sessiyası başa çatıb. Bununla da 6-cı çağırış parlament işini yekunlaşdırıb.

Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK) Sərəncamın ardından dərhal parlament seçkilərinin keçirilməsi üçün təqvim planı hazırlayıb. Seçkilərə 20 gündən az bir müddət qaldığını nəzərə alsaq, demək olar ki, komissiya artıq öz işinin yarısından çoxunun öhdəsindən gəlib. Lakin qarşıda daha çətin mərhələlər var. Mərkəzi Seçki Komissiyasının iş prinsipini öyrənmək məqsədilə MSK-nun nəzdində yaradılmış ekspert qrupunun üzvü Qabil Orucovla müsahibəni oxuculara təqdim edirik.

–Qabil müəllim, ilk olaraq, MSK-nın seçki prosesinə hüquqi yanaşması ilə bağlı ümumi fikirlərinizi bilmək istərdik.

–2024-cü il sentyabrın 1-nə təyin olunmuş Milli Məclisə növbədənənar seçkilərlə əlaqədar Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq müvafiq təqvim planı hazırlanmış və qanunla müəyyən olunmuş qaydada müvafiq tədbirlər həyata keçirilmişdir. Məlum olduğu kimi, seçki prosesi müxtəlif mərhələlərdən ibarətdir. Bu mərhələlər seçki gününün təyin olunması barədə müvafiq qərar qəbul edildikdən sonra başlanan prosesi əhatə edir. Həmin dövrdən başlayaraq qanunla müəyyən olunmuş qaydada seçki prosesində iştirak etmək hüququ olan şəxslər, həmçinin siyasi partiyalar, siyasi partiya blokları və müvafiq qaydada təşəbbüs qrupları tərəfindən namizədlər irəli sürürlər.

Daha sonra isə Seçki Məcəlləsinin tələbinə uyğun olaraq namizədlik qeydə alınır. Belə ki, qeyd etdiyimiz subyektlər tərəfindən müvafiq qaydada sənədlər dairə seçki komissiyalarına təqdim edilir, onların qeydiyyatı başlayır və həmin subyektlər müvafiq dairə seçki komissiyasında qeydiyyatdan keçdikdən sonra artıq qeydə alınmış namizəd qismində seçki prosesinin digər mərhələsinə qədəm qoyurlar. Həmin andan etibarən seçki prosesi ilə bağlı digər hüquqları yaranır və onu həyata keçirməyə başlayırlar. Ümumiyyətlə, seçki prosesinə kompleks yanaşsaq, burada həm qanunla müəyyən olunmuş seçki subyektlərinin, həm də komissiyaların fəaliyyətini qeyd etməliyik. İstər aşağı seçki komissiyaları, istərsə də yuxarı seçki komissiyası olaraq Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən qanunla müəyyən edilmiş vəzifələr yerinə yetirilir, passiv seçki hüququ subyektlərinə münasibətdə isə onların hüquq və vəzifələrinin həyata keçirilməsi ilə şərtlənir.

Namizədlərin qeydə alınması mərhələsindən sonra seçkiqabağı təşviqat dövrü başlayır. Namizədlərin irəli sürülməsi və qeydə alınması, seçkiqabağı təşviqat, səsvermə günü, seçki prosesinin təşkili, aktiv seçki hüququ subyektlərinin öz səsvermə hüquqlarını reallaşdırması məsələləri seçki qanunvericiliyi ilə tənzimlənir və müvafiq olaraq seçki komissiyaları tərəfindən həmin seçkilərin hazırlanması və həyata keçirilməsi təmin olunur. Sentyabrın 1-də keçiriləcək növbədənənar seçkilərlə bağlı qanunla komissiyaların üzünə düşən vəzifələr, demək olar ki, tam şəkildə həyata keçirilir və tərəfimizdən istər həmin prosesin hüquqi tənzimlənməsi, istərsə də müəyyən metodoloji yardım, həmçinin maarifləndirmə işləri aparılır.

Mərkəzi Seçki Komissiyasının təqvim planına uyğun olaraq görülməli tədbirlərin

bəzi detalları ilə bağlı məlumat vermək istəyirəm. Mərkəzi Seçki Komissiyası

təşviqat müxtəlif üsul və vasitələrlə aparılır. Bu, həm media vasitəsilə, həm müəyyən kütləvi tədbirlərin həyata keçirilməsi, həm də çap, audiovizual və digər bu kimi materialların yayımı vasitəsilə həyata keçirilir. Hər bir üsul seçkiqabağı təşviqatın qanunla müəyyən olunmuş qaydada həyata keçirilməsini tənzimləyən normaları özündə ehtiva edir. İstər ölkəmizdə mövcud olan siyasi iradə, istərsə də qanunvericiliyin yaratmış olduğu imkan baxımından qeyd etdiyimiz subyektlərin öz hüquqlarını həyata keçirmələri üçün əsas istiqamətlər mövcuddur. Hesab edirik ki, istər Mərkəzi Seçki Komissiyası, istər aşağı seçki komissiyası

müvafiq seçki komissiyalarının fəaliyyətini müşahidə etmək hüququna malik olan müşahidəçilər, istərsə də səsvermə günü seçki prosesini izləyərək müşahidəçilərin dairəsinin genişliyi baxımından hesab etmək olar ki, bu proses yüksək səviyyədə təşkil olunacaq. Ümumiyyətlə, seçki günü də daxil olmaqla Azərbaycan Respublikası seçki qanunvericiliyinin tələbinə uyğun olaraq müşahidəçilər, həmçinin müşahidəçilik hüququ əldə edən digər subyektlər tam azad, şəffaf qaydada bu prosesləri əvvəlki seçki proseslərində olduğu kimi müşahidə etmək imkanı əldə edəcəklər.

Seçki prosesinin digər mühüm bir

edirik ki, seçki prosesində müşahidəçi dairəsi nə qədər geniş olsa, bu MSK-nın şəffafliq prinsiplərinin icrasına bir o qədər yardımçı olar.

Medianın rolu seçki prosesində əvəzəlməzdir. Seçki komissiyalarının fəaliyyətinin işıqlandırılması seçki prosesinin gedişi ilə bağlı ictimaiyyətin məlumatlandırılması "Media haqqında" qanunun tələblərinin yerinə yetirilməsi baxımından, həmçinin media subyektlərinin passiv seçki hüquq subyektlərinə münasibətdə, yəni onların fəaliyyətinin işıqlandırılması ilə bağlı ictimaiyyətin məlumatlandırılması baxımından təbii ki, medianın rolu çox böyükdür. Seçki

Müstəqil və müasir Azərbaycanın həyatında daha bir həlledici mərhələ

seçki sistemlərində hər bir seçki prosesində tətbiq edilən mühüm təcrübələrdən biri maarifləndirmə tədbirləridir. Məlumdur ki, seçki prosesi başlanan andan etibarən təqvim planına uyğun olaraq maarifləndirmə tədbirlərinin həyata keçirilməsi də müxtəlif istiqamətlər üzrə aparılır. Bu seçki prosesində iştirak edən və digər tərəflərlə birgə həyata keçirilən maarifləndirmə tədbirləri, həmçinin insan hüquq və azadlıqlarının təminatı ilə əlaqədar olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidentinin məlum Sərəncamından irəli gələn vəzifələrin reallaşdırılması kontekstində icra olunur.

Ümumiyyətlə, maarifləndirmə prosesinin əsas məqsədi aşağı seçki komissiyalarının və seçki prosesi iştirakçılarının seçki qanunvericiliyinin tələblərinin daha düzgün şəkildə tətbiqi ilə bağlı ortaya çıx biləcək hər hansı problemlərin aradan qaldırılması və qanunla müəyyən olunmuş müvafiq vəzifələrin həyata keçirilməsidir.

Seçkiqabağı təşviqat, ümumiyyətlə, seçki prosesində ən mühüm mərhələlərdən biridir. Bu proses passiv seçki hüquq subyektlərinin aktiv seçki hüquq subyektləri ilə təmas dövrüdür. Bu dövr ərzində namizədlər, namizədlikləri qeydə alınmış siyasi partiyalar, siyasi partiya blokları öz seçkiqabağı platformalarını seçicilərinə bəyan edir və bu da onların seçkilərdə müvəffəqiyyət qazanmaları üçün əsas şərtlərdən biri kimi qeyd olunur.

Seçki Məcəlləsi seçkiqabağı təşviqatla bağlı çox geniş müddəaları özündə ehtiva edir. Bu da təsadüfi deyil, çünki məhz namizədlikləri qeydə alınmış siyasi partiyalara, siyasi partiya bloklarına münasibətdə onların gələcək müvəffəqiyyətinin əsası məhz bu dövrdə qoyulur. Ona görə də qanunvericilik istər hüquqların, istərsə də vəzifələrin müəyyən olunması baxımından çox əhəmiyyətli normalar təsbit etmişdir və Seçki Məcəlləsinin həmin subyektlərə münasibətdə tanıdığı hüquqlar onların geniş fəaliyyət imkanlarını müəyyən edir. Seçkiqabağı

mərhələsi isə seçki hüquq pozmaları ilə əlaqədar şikayətlərin verilməsi və onun araşdırılması prosesidir. Bu baxımdan, Seçki Məcəlləsi həm aktiv, həm də passiv seçki subyektlərinə münasibətdə müəyyən normalar müəyyən edir və bu məsələlərlə bağlı istər Mərkəzi Seçki Komissiyası, istərsə də aşağı seçki komissiyası tərəfindən müəyyən olunmuş tədbirlər görülür.

Seçki komissiyalarının tərkibində əlahiddə qurum kimi ekspert qrupları yaradılır. Ekspert qrupları qanunla müəyyən olunmuş qaydada müstəqil səlahiyyətlər çərçivəsində daxil olmuş hər hansı bir hüquqpozmalarla bağlı şikayətlərə baxır, araşdırır və müvafiq hüquqi nəticə əldə etmək üçün komissiyaların iclasına çıxarırlar. İstər təşkilati hüquq, istərsə də normaların tətbiqi baxımından hər zaman olduğu kimi, budəfəki seçki prosesində də həm Mərkəzi Seçki Komissiyası, həm də dairə seçki komissiyaları tərəfindən qanunun tələbləri ödənilməklə təmin olunur. Hesab edirik ki, daxil olan müraciətlər tərəfindən qanunvericiliyin tələbləri əsas götürülməklə, bəzi hallarda humanizm prinsipinin tətbiqi təmin olunmaqla qanunla müəyyən olunmuş qaydada həyata keçirilir.

–Bəs seçki prosesini işıqlandıran jurnalisti müşahidəçidən ayıran hər hansı bir hüquq və ya vəzifə varmı? Ümumiyyətlə, MSK seçkilər zamanı media subyektlərinin işini necə qiymətləndirir?

–Müşahidəçilik aşkarlıq prinsipinin təmin edilməsi üçün müəyyən olunmuş fəaliyyət sahəsidir. Yerli və beynəlxalq müşahidəçilər eyni hüquqlara malikdirlər və qanunla müəyyən olunmuş bərabər vəzifələr daşıyırlar. Müşahidəçilərin istər qanunvericiliyin tələbləri, istərsə də seçki komissiyalarının onlara yaratdığı imkanlar baxımından öz fəaliyyətini həyata keçirmələri üçün heç bir maneə yoxdur. İndiyə qədər heç bir seçki prosesində belə bir problemlə üzləşməmişik. Hesab

Məcəlləsində medianın rolu ilə bağlı konkret müddəalar əks olunub. Bu, həm seçkiqabağı təşviqatın media vasitəsilə aparılması, digər tərəfdən seçki komissiyalarının mediada seçki qanunvericiliyinin tələblərinin izahı ilə əlaqədardır. Yeni ictimaiyyəti məlumatlandırmaq vəzifəsinin yerinə yetirilməsi baxımından media qurumları vasitəsilə Mərkəzi Seçki Komissiyasına və müvafiq dairə seçki komissiyalarına verilmiş imkanlarla əhatə olunur. Həmçinin media subyektləri qanunla müəyyən olunmuş qaydada seçki günü səsvermə prosesində həm azad məlumat alma hüququnun təminatı, həm də müşahidə aparılması baxımından da seçki prosesində iştirak edir.

–Qarabağ Zəfərindən sonra bu il ölkəmiz ikinci dəfə tarixi seçki prosesinə şahidlik edəcək. Bundan əvvəl fevralın 7-də keçirilən Prezident seçkiləri müasir tariximizə Zəfər seçkiləri olaraq yazıldı. Xalq yekdilliklə və müstəqil şəkildə öz layiqli namizədinə, cənab İlham Əliyevə səs verdi. Bu dəfə də vətəndaşların azad və təhlükəsiz formada səs verməsi üçün hansı tədbirlər görülüb?

–Təbii ki, hazırkı seçki prosesində də qanunvericilik tələblərinin yerinə yetirilməsi baxımından seçki komissiyaları olaraq üzümüzə düşən vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar kompleks tədbirlər həyata keçirilir. Məhz bu kontekstdə qeyd edə bilərəm ki, seçki prosesində polis orqanlarının hüquqi vəzifələri ilə bağlı maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirilir. DİN ilə MSK arasında əldə olunmuş razılaşmaya əsasən, bu tədbirlərin, digər seçki proseslərində olduğu kimi qanunla müəyyən olunmuş vəzifələrin həyata keçirilməsi böyük əhəmiyyətə malikdir. Hazırkı müşahidələrimiz bunu deməyə əsas verir ki, seçki prosesində vətəndaşların azad şəkildə səsvermə hüquqlarından istifadə etmələri üçün bütün imkanlar yaradılmışdır və bu çərçivədə həmin subyektlər öz hüquqlarını tam azad şəkildə reallaşdırırlar biləcəklər.

–İşğaldan azad olunan ərazilərdə ikinci dəfə seçkilər keçiriləcək. Məlumdur ki, hazırda Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə bərpa-quruculuq davam edir. Bu mənada, MSK həmin ərazilərdə hansısa çətinliklərlə üzləşibmi?

–Məlum olduğu kimi, Milli Məclisə seçkilər tarixində ilk dəfədir ki, biz Azərbaycan Respublikasının bütün ərazisi üzrə seçkiləri həyata keçiririk. Və ilk dəfə olaraq Zəfər seçkiləri kimi qiymətləndirdiyimiz Prezident seçkilərini keçirdik. Milli Məclisə keçirilən seçkiləri də Zəfər seçkilərinin davamı kimi qiymətləndirmək olar. Azad olunmuş ərazilərdə seçkilərin təşkili və həyata keçirilməsi ilə bağlı hazırda heç bir problem yoxdur. Təbii ki, müəyyən çətinliklər var və Mərkəzi Seçki Komissiyası aidiyyəti orqanlarla seçkilərin təşkili baxımından əməkdaşlıq çərçivəsində onların öhdəsindən gəlməyə çalışır və hesab edirik ki, həmin ərazilərdə də müəyyən olunmuş qaydada seçicilərin öz səsvermə hüquqlarını reallaşdırması üçün bütün imkanlar yaradılacaq.

Qeyd edək ki, son rəsmi göstəricilərə əsasən, Milli Məclisə seçkilərdə "exit-poll" keçirmək üçün iki təşkilat (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası "ORACLE ADVISORY GROUP" (Amerika Birləşmiş Ştatları) təşkilatı ilə "Tərəqqi" Sosial Tədqiqatlar İctimai Birliyi isə SWG S.P.A Tədqiqatlar Şirkəti (İtaliya) qeydə alınıb. Sentyabrın 1-də keçiriləcək Milli Məclisə seçkilərlə əlaqədar 267 nəfər beynəlxalq müşahidəçilər qeydə alınıb. Beynəlxalq müşahidəçilər 29 qurum və 46 ölkəni təmsil edir. Parlament seçkiləri ilə əlaqədar 50 mindən çox yerli müşahidəçi qeydiyyatdan keçib. 5 831 müşahidəçi MSK-da, 44 868 nəfər DSK-da (Dairə Seçki Komissiyaları) qeydə alınıb. Həmçinin ehtimal edilir ki, partiyalar siyahıları təqdim etdikdə bu say 90 mini keçəcək. Son rəsmi statistikada bildirilir ki, sentyabrın 1-də keçiriləcək Milli Məclisə seçkilərlə əlaqədar 25 siyasi partiyanın 592 nəfər səlahiyyətli nümayəndəsi qeydə alınıb.

–Qabil müəllim, müsahibə üçün təşəkkür edirik.

Tacir SADIQOV, "Respublika".